

մար պարզ էր թէ Աստուծոյ Թագաւորութեան գաղէն առաջ բոլոր հաւատացեալները պիտի մարտիրոսանային, ինք կ'աւելակէր որ բնդհուպ Քրիստոս երկրորդ անգամ գոյ իր սուրբերուն հետ կործանելու Աստուծոյ Թագաւորութեան թշնամիները (Ժէ 14. ԺԹ 11-20), երկրի վրայ, երեսադէմի մէջ, հաստատելու Հազարամեան Թագաւորութիւնը, և վերստին աւետարանելու ամբողջ մարդկութիւնը:

Յովհաննու այս վարդապետութիւնը իբր քրիստոնեաներն իրենց հաւատքին մէջ ամրապնդելու եղանակ՝ արդարանայ թերեւ, քանի որ ամբողջ Յայտնութիւնը տեսակ մը ընդլայնումն է Լեւոն Պարոպի երանիներէն առաջին մէկ երկուքին... «Երանի աղքատաց հոգւով, զի նոցա եւ տրփայութիւն երկնից (հմմ. Յայտ. Գ. 20), երանի հեղաց, զի նոքա ժողանդեցն զերկիր», որ կ'երևի Յայտնութեան մէջ հրեշտակներու կամ սուրբերու բերան զրուած բոլոր երգերուն մէջ, բայց բնաւ չի համապատասխաներ ոգւոյն Նոր Կտակարանի, ուր պարտաւորութիւն է թշնամիների սիրելը, ուր Եկեղեցիին թողուած է քրիստոնէութիւն քորոզելու կամ տարածելու զորքը, որուն լրմամբ արդէն ինքնին կը հաստատուի Աստուծոյ Թագաւորութիւնը երկրի մէջ հոգիներուն վրայ:

ԶԳՕՆ ՎԱՐԴ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ի Ն Զ Ո Ւ . . .

Լուսնկայ է, այն պահերէն հոգեգրու՝
Ուր անբզայ իրերն, բոյսերն իսկ անցունչ
Լեզու կ'ելլեն ու կը պատմեն մեզ ամբաւ
Խորհուրդներ վեհ, յոգեւ տառամ անմրուելի:

Վեր կը նայի ու կը դիտեմ հիացով՝
Լուսք գոբոբակ առաստաղը խաղաղիկ,
Ուր կախած է Արաբիչը ֆովէ ֆով
Զան մը արծաթ, բիւր կանքեղներ մեծ պզտիկ:

Տիեզերքի սփռնելիքներն հրաւաղեղ
Լոկ իր շունչին, իր պերն կամփն արդիւնն են.
Այնքան մեծ է Ան վառաւոր ու անեղ:

Կը մտածեմ սակայն ես թէ ինչո՞ւ Խճ,
Ուր քսեղծեց կազմակերպեց այս սովնն,
Վիտե՞ս ալ դրաւ կաւին մէջ որ տառապի՞նք...

1922 օգոստոս

ՆԵՐՍԵ

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔ

Ի Ս. ԳԻՐՍ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ:

Քննեցի՞ք գԳԻՐՍ: (ՅՎ 5, 39):

Զ. (*)

ՓԱՌՔ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ ԱՍՏՈՒԾՈՅ:

Երբեմն, Ս. Նննդեան և Աստուածայայտութեան Տօնի առթիւ, վասն շնորհաւորելոյ, յայց ելած էի Պ. Մենաւորի. սա էր այր բաւական ուսեալ, և մանաւանդ կրօնական խնդրոց փոքր ի շատէ տեղեակ: Մինչդեռ առ նմա էի, ժամանեց անդէն այլ ոմն այցելու, Պ. Հարցասէր՝ զոր կը ճանաչէի իբրեւ հետաքրքիր՝ քննասէր ոմն, բայց միանգամայն յամաւ վիճասէր:

Եւ ահա նոյն ժամայն ընդմէջ այցց երկոցուն անձանց վիճարանութիւն մի սկսաւ, որում մտադիրութեամբ ունկընդրեցի, և որ մասամբ իւրիք հետաքրքրական թուեցաւ ինձ և ոչ թափուր յօգտութիւնէ, թերեւս այլոց ոմանց եւս հաճոյական, յոյր սակս ոչ անդէպ համարեցայ յետոյ, ըստ չափու յիշողութեանս, ի զիր հանել զայն աստէն ի հետագայ բանս՝ որ ահաւասիկ.

Հարցասէր.— Քրիստոս ծնա՞ւ և յայտնեցա՞ւ:

Մենաւոր.— Շնորհաւորեմ և ես ասելով՝ Փա՛ռք ի քա՛ղաղ Աստուծոյ, և յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն (ՂԿ 2, 14):

Հ.— Ո՛րչափ գեղեցիկ և խորհրդաւոր է այդ հրեշտակային երգ զոր օրհնաբանեցին բողմութիւն զօրաց երկնաւորաց ի միասին ընդ հրեշտակին՝ որ կ'աւետէր հովուաց զծնունդ Փրկչին. միայն թէ այս երգի մասին փոքր ինչ խղճի մտաց անձկութիւն և տարակոյս ունիմ. վասն որոյ վաղուց դիտաւորութիւնս էր առ այս բացատրութիւն ինչ խնդրել ի քէն:

Մ.— Պատրաստ եմ ըստ չափու կարողութեանս հաճել ցանկութիւնդ. եթէ դիտումդ ճշմարտիւ տեղեկանալ՝ ուսանել

(*) Տես Սիոն, 1930, էջ 73:

է, եւ ո՛չ թէ դարձեալ լոկ վիճարանելոյ տենչանքէ զրդեալ ես:

Հ.— Ո՛չ, բարեկամ, քա՛ւ լիցի. այս անգամ անկեղծ է փափաքս: — Աւտոյ նախ զի՛նչ են քաղաքութիւն զօրաց երկնաւորաց օ:

Մ.— Այդ յայտնի է. յոյր սակօ չեն պէտք առանձինն մեկնութեան: «Երկնաւոր զօրք» Աստուծոյ հրեշտակք են՝ որք զօղցես թէ իբրեւ պայրկք կը շնորհապատեն Աստուծոյ աթոռն: Բա՛ց զԱ. Գիրք եւ տե՛ս 3 Թգ 22, 19 ուր գրեալ է՝ «Տեսիլ զՏէր Աստուած Իսրայէլի նստեալ ի վերայ աթոռոյ իւրոյ, եւ ամենայն զօրք երկնից կաշին շուրջ զնոյժաւ յաջմէ եւ յահեկէ օ. հմմտ. նաեւ 2 Մն 18, 18 եւ Ազ 102 (3), 21 եւ 148, 2. այլ եւ Մթ 26, 53 եւ Յտ 19, 14:

Հ.— Պա՛ջ է: Հրեշտակային երգոյս առաջին մասն բացայայտ է. «Փառք ի քառնուս», այս ինքն՝ յերկինս, ճի՛շդ է:

Մ.— Այո՛, «քառնուս» կը նշանակեն զքառնադոյն երկինս. գիտես, կարծեմ, թէ Հրեայք եւրն երկինս կ'ենթադրեն. — առ այս հմմտ. նաեւ Յոր 16, 19. Իմ 9, 17. Սիր 43, 9. Մթ 21, 9. Մկ 11, 10. Ղկ 19, 38. Եփ 4, 8. Եր 1, 3:

Հ.— Կա՛ւ է, հասկացայ: — Այժմ գայ դժուարիմաց մասն՝ որոյ վերայ յաճախ խորհած եմ, եւ որ զիս միշտ խոռված եւ միտքս չփոթած է. զի չեմ կարողացած գայս հաստուած հրեշտ. երգոյն քաջ բմբռնել եւ աշխարհիս իրական վիճակին հետ հաշտեցուցանել: Այս է՝ «եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն». — այնու զի չգիտեմ՝ թէ ո՛ր է այդ ծանուցեալ խաղաղութիւն, ո՛ր՝ հաճութիւն մարդկան...:

Մ.— Արդ, որպիսի՞ ինչ ընդդիմաբանութիւն ունիս առ այդ:

Հ.— Իմ կարծիք են՝ թէ յօրինուած բանից բնագրին անճշդութիւն մի ունի, կամ փոքր ինչ խանգարումն կրած է:

Մ.— Ո՛չ, աղաւաղութիւն ինչ բնագրին չիք ի միջի. այլ գուցէ խրհրդով իմն փոփոխումն...:

Հ.— Ուրեմն դո՛ւ ես կը կասկածիս:

Մ.— Գուցէ: Սակայն զիմա՞րդ եւ իցէ. այժմ կը փափաքիմ իմանալ ի քէն՝ թէ զի՛նչ է պատճառ չփոթութեանդ եւ տարակուսանացդ:

Հ.— Ո՛րո՞ւ ապաքէն արդէն ակնորկեցի. — անմիաբանութիւն աւետեաց բնդ իրական վիճակի աշխարհիս: Հարեւանցի իմն հայեցումք՝ իսկ աշխարհիս իրական հանդամանաց վերայ կը ստիպէ յերաւի ձայնակցել Մարգարէին որ գոչէ՝ «ասէին՝ խաղաղութիւն, խաղաղութիւն, եւ ո՛ր է խաղաղութիւն» (Եր 6, 14 եւ 8, 11. հմմտ. Եզ 13, 10): Ո՛չ ապաքէն ի սկզբանէ աւարածոց կը յիշուի թէ՛ «ապականեցաւ երկիր առաջի Աստուծոյ, եւ լցու երկիր անիրաւութեամբ» (Մն 6, 11). զոր ողբալով կը կրկնէ Նսայի՝ թէ «զի ամենեքին անօրէնք են եւ չարք, եւ ամենայն քեւրան խօսի զանիրաւութիւն» (Ես 9, 17). եւ մանաւանդ նոյն մարգարէին հրաշունչ կշտամբանքն (Ես 59, 1 հհ.), զորս կ'երկբորդէ Պաւղոս Առաքեալ (Հռ 3, 13 հհ.):

Մ.— Կա՛ց, բարեկամ, լաւ միտ զի՛ր բանից մարգարէին թէ՛ օ... եւ զճանապարհն խաղաղութեան ոչ ծաննան օ (Ես 59, 8. Հռ 3, 17): — Հոնգերձ այնու, որ ինչ առաջի բնծայեցուցիր կը պատշաճի նախաքրիստոնէական ժամանակաշրջանի կամ յա՛խտենի(*). իսկ մեր Փրկչին յայտնութեամբ նոր դարազրուս մի, նորոգ յաւիտեան մի կը սկսանի, եւ սոյն սքանչելաշրաշ Աստուածայայտնութեան հետեւանք հաստատեալ խաղաղութիւնն նորանշան իմն է: Սմին իրի ընդդիմադրութիւնդ բնաւ իսկ չէ՛ իրաւացի:

Հ.— Այլ սակայն ո՛ր մնաց այդ խաղաղութիւն: — Գիտես՝ թէ որպիսի՞ խաւարին եւ մթին գունիւք կը նկարագրէ Պաւղոս Առաքեալ իւր ժամանակակից մարդկան բարքն եւ վարքն, նոցա մոլորութիւնն, ամբարշտութիւնն, անիրաւութիւնն, չարաբարութիւնն, պէսպէս անառակութիւնքն եւ որ ինչ սոցին նման են (Հռ 1, 18-32: 3, 9 հհ. եւ յայլ բազում տեղիս), — մարդիկ՝ որք ըստ ցանկութեանց մարմնոյ գնան, մի ըստ միտքէ թուելով նոցին գունակ գունակ չարաբարոյ հանգամանքն (գ. օր. Գղ 5, 16 հհ. նաեւ 1 Տմ 6, 10 այլովքն հոնգերձ): — Դարձեալ հանգունաւորիս խաւարուտ պատկեր մի կ'ընծայէ մեզ Պետրոս Առաքեալ, նկարագրե-

(*) Վասն նշանակութեան բառիս յախտենի տ. Սիրմ, 1928, էջ 331 հ.:

լով՝ զորպիսութիւն մարդկան՝ որք «ապահանութեանն ծառայք են» (2 Պտ 2, 1-22)։ — Նոյնպիսի խիստ եւ կշտամբիչ բանիւ կը նշաւակէ Առաքեալն Յուդա զամբարիշտ մարդիկ Առաքեալական դարուն (Յգ 3-23)։ — Իսկ Յովհաննէս Առաքեալ միով բանիւ համառօտէ թէ՛ «աշխարհ ամենայն ի չարի կայ» (1 Յհ 5, 19)։ — Արդ՝ ո՞րք մնաց աւետաւորեալ խաղաղութիւնն, — յո՞ւ անկրեւոյթ եղեւ։

Մ. — Բայց, բարեկամ, զգաստութեամբ ուշ գիրք. — միթէ հա՞րկ է դարձեալ միւսանգամ կրկնել՝ թէ յառաջըրբութիւնքդ ամենայն իրօք կը հային յանցեալ յաւիտեան աշխարհիս (Եփ 2, 1 հհ.)։

Հ. — Գրեցուք՝ թէ այդպէս իցէ. այլ սակայն միթէ այժմո՞ւ յաւիտեանն, արդի՞ վիճակ աշխարհիս էական ինչ այլակերպութիւն, փոփոխումն իմն ի լաւութիւն յայտ կ'առնէ՞։ Ո՞չ ապաքէն ամենայն ուրեք նոյն եւ նման չարիք կը տիրեն. ընդ հանուր տարածուած կը տեսնուին թշնամութիւնք, հակառակութիւնք, կռիւք, երկպառակութիւնք, հերձուածք, անառակութիւնք, հեռ, նախանձ, կեղծաւորութիւն, նենգութիւն եւն. եւն.։

Մ. — Արդարեւ, ուղիղ դատեցար, զի յայտ է թէ՛ «ուր հեռ եւ նախանձ, անդ է անկարգութիւն եւ ամենայն իրք չարք» (Յկ 3, 16), ընդ այս չիք ինչ տարակոյս։

Հ. — Ապա, եթէ այդպէս իցէ, որպէս եւ զու պարտիս ընդունել, է՞ր վասն եւ առ ի՞նչ կը տիրեն յաշխարհիս այս ազգի ազգի չարիք եւ կը խափանեն զխաղաղութիւնն որ՝ ըստ հրեշտակային երգոյն՝ Յիսուսի Բրիստոսի ծննդեամբն շնորհեցաւ երկրիս։ Ուստի՞ են չարիք, եւ յի՞նչ պէտք. — զի՞նչ են պատճառք չարեաց. եւ զի՞նչ է սկիզբն՝ ծագումն չարին։

Մ. — Միով բանիւ՝ մեղքն, այս է՝ կամակոր եւ խեղաթիւր մարդոյս զիմադարձութիւն հակառակ կամացն Աստուծոյ։ — Այլ սակայն մեր առաջակայ խնդիր՝ չարեաց բուն սկզբնապատճառն ի քնին արկանել չէ՞։ Առ այս անբաւական եմ լաւագոյն եւ աւելի զոհարար մեկնութիւն տալոյ քան զոր կարող ես տեղեկանալ եւ խելամուտ լինել վերձանելով զոր ինչ բացայայտուած է ի Սիոն Ամսագրի, 1930, էջ 173 եւ 204-205։

Հ. — Օ՛հ, կը հաւանիմ. իմ նպատակ

չէ՛ առ անձինն յայտ մասին խնդիր յուզել. այլ մանաւանդ իմանալ թէ՛ զիմա՞րդ եւ որո՞վ օրինակաւ մարթ է՝ հրեշտակային օրհներգութեան իմաստն բուն իրականութեան հետ միաբանել՝ հաշտեցուցանել. վասն զի ընդզիմատեսիլ կերպարանք իրաց յայտ յանդիման կան։

Մ. — Բարեւո՞ք է. արդ՝ թոյլ տուր ինձ նախ քան զամենայն հարցանել քեզ՝ թէ զու ո՞րպէս կ'իմանաս զբառն խաղաղութիւն, զի յայտ է թէ՛ նշանակութիւնն երկզկում է։

Հ. — Որչափ զիտեմ՝ խաղաղութիւն կը նշանակէ՝ հանգարտ, յապահով, հանգըստաւէտ վիճակ եւն.։

Մ. — Ուղիղ է այդ. բայց զիտելի է թէ բառս այս երկուս զլիսաւոր իմաստս կը բովանդակէ՝ մին ցերիմ հոգեւոր, իսկ միւսըն՝ արտաքին նիւքակամ։

Հ. — Հա՛, հասկացայ. — անշո՛ւշտ մեր առաջակայ խնդիր հայի ի հոգեւոր խաղաղութիւնն, յորմէ կը բխի եւ արտաքինն։

Մ. — Արդարեւ, զի «պտուղ արգարութեան խաղաղութեամբ սերմանի այնոցիկ՝ որ առնեն զխաղաղութիւն» ասէ Առաքեալն (Յկ 3, 18)։ Եւ Փրկիչն մեր ասէ՝ «երանի՛ խաղաղութեամբ, զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեցին» (Մթ 5, 9)։ Արդ, աղէ՛, ես հարցից դքեզ եւ զու տուր ինձ պատասխանի։ Կ'ընդունի՞ս թէ խաղաղութիւնն զոր Աստուած ի ձեռն միածին Որդւոյն խոյն, Յիսուսի Բրիստոսի, պարգեւեաց մարդկան, մեծ եւ անբաւ շնորհք մի է։

Հ. — Այո՛, առանց երկմտութեան. նաեւ ինձ այնպէս թուի՝ թէ խաղաղութիւնն զոր աւետեցին հրեշտակք կարի լայնագոյն ընդարձակագոյն իմն իմաստ կը բովանդակէ քան զոր եւ կը համարէի մինչեւ ցայժմ։

Մ. — Իրաւացի են յոյժ կարծիքդ. բայց զայս յետոյ ի քնին կ'առնուիք։ — Ապա ուրեմն կը հաւանի՞ս թէ՛ Աստուած է բուն ազրիւր խաղաղութեան։

Հ. — Անշուշտ. «զի ոչ եթէ խոռովութեան է Աստուած, այլ՝ խաղաղութեան» (1 Կր 14, 33)։ Նա ինքն է «Աստուած խաղաղութեան» (Հռ 15, 33; 16, 20. Փպ 4, 9 եւ այլուր)։ Նաեւ՝ «Աստուած խաղաղութեան եւ սիրոյ» (2 Կր 13, 11)։

(Շարունակելի)

Ֆ. Յ. Մ.